

Södertörns Högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp | Litteraturvetenskap | Höstterminen 2014

”En gåva vi ska vara glada för”

– Identitetspolitiska lässtrategier i den svenska receptionen av *YAHYA HASSAN*

Av: Carl Dahlgren
Handledare: Markus Huss

“A gift we should cherish” – The reading strategy of the politics of identity in the Swedish reception of *YAHYA HASSAN*

Abstract

This essay focuses on the reception of Yahya Hassan’s debut *YAHYA HASSAN* in Swedish media, mainly daily newspapers. Following the work of Magnus Nilsson it analyzes the “reading strategy of the politics of identity” in “immigrant literature” and outlines structural racism in the literary scene. By bringing attention to the critics’ use of this reading strategy, it is possible to unveil the “ethnic filter” through which literature by Swedish authors with a “non-Swedish identity” is being read in contemporary Swedish literary criticism. The concept of “immigrant literature” is discussed as a discourse, rather than as an empirical category.

This essay aims to show how the Swedish critics read *YAHYA HASSAN* through the ethnic filter as a work of “immigrant literature”. The Swedish critics read the collection of poems as a political statement, and had difficulties defining Hassans work as poetry. Rather, it was read as an autobiographical novel in a working class tradition. There had been a long discussion in Swedish literary criticism about the autofictional genre, including a moral debate about the line between fact and fiction in autobiographical works. However, this was left almost unmentioned and Hassans poems were read as true and authentic depictions, something that the author himself contributed to in various ways. The essay also outlines the debate in Swedish media where critics discussed the author’s responsibility as an immigrant, a debate where many critics articulated a fear that the experiences depicted in Hassan’s poems could further inspire an already growing racist movement.

Keywords: Yahya Hassan, sociology of literature, review analysis, politics of identity, autobiographical poetry

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	s. 4
1.2 Syfte och frågeställning	s. 5
1.3 Disposition	s. 7
2.1 ”Invandrarlitteratur”	s. 8
2.2 En etnifierad underklass	s. 11
3.1.1 Den outtalade ”invandrarförfattaren”	s. 12
3.1.2 Förorten, den etniska underklassens hemvist	s. 15
3.1.3 Lyrikkritik	s. 17
3.2.1 Författaren och dikten	s. 19
3.2.2 Den självbiografiske Yahya Hassan	s. 21
3.3.1 Moraliska läsningar	s. 23
3.3.2 Ansvarsdebatten	s. 25
4.1 Slutdiskussion	s. 27
Källförteckning	s. 31

1.1 Inledning

”Jeg er fucking vred på mina förældres generation”. Så hette den intervju med Yahya Hassan som publicerades den 5 oktober 2013 i danska *Politiken* och som blev startskottet för en långdragen och intensiv debatt om muslimska invandrades situation i Danmark och om den konstnärliga friheten.¹ Intervjun gavs några veckor före den då 18-åriga Hassans lyrikdebut, som endast bar hans namn, och som utkom på det anrika förlaget Gyldendal. Artikeln var en av de mest delade i sociala medier i Danmark under 2013 och boken sålde i över 100 000 exemplar, något som inte hänt en diktsamling i Danmark på över 40 år. Dikterna handlar om Hassans uppväxt i fattiga Gellerup, en hårt segregerad förort till Århus, en livsberättelse präglad av våld i hemmet, droger, kriminalitet och ungdomsanstalter. En stor del av de som bor i Gellerup är födda utomlands, så även Yahya Hassans föräldrar som kom som statslösa palestinier från ett flyktingläger i Libanon till Danmark i slutet av 1980-talet. Lyrikdebuten fick lysande recensioner och hyllades för sina starka bilder, sin råa, oensurerade verklighetsskildring, och sitt konkreta språk.² Den fick dock stark kritik från andra håll där kritikerna anklagade diktsamlingen för att främja den rasistiska rörelsen i Danmark genom att bekräfta fördomar om invandrare i allmänhet och den muslimska diasporan i synnerhet.³ Efter att ha läst dikten *Langdigt* i dansk tv fick Hassan motta flera dödshot. När Hassan besökte Aspuddens Bokhandel i Stockholm för en uppläsning inför den svenska utgivningen hade han med sig inte mindre än fyra livvakter.

I Sverige utkom *Yahya Hassan* i översättning av Johanne Lykke Holm på Norstedts förlag i mars 2014 och blev även här väl mottagen och omskriven. Trots att Hassan är dansk har man i Sverige överfört beskrivningen av ett hårt segregerat samhälle med en fattig etnisk underklass till svenska förhållanden utan några större problem. ”Hassan hade lika gärna ha kunnat växa upp i min gamla trappuppgång i Uppsalas invandrantäta Gottsunda” skrev Sakine Madon i *Expressen*.⁴ Och även i svenska medier fördes en debatt kring innehållet i diktsamlingen. Fokus i debatten var Hassans ansvar som ”invandrare” att antingen berätta eller tåga om sina erfarenheter av muslimskt patriarkalt våld och hyckleri i en etnisk underklass, i en tid när rasism och nynazism åter fått fäste i Danmark. Det var denna svenska debatt som fångade

¹ Tarek Omar, ”Jeg er fucking vred på mina förældres generation”, *Politiken*, 2013-10-05

² Erik Eje Almqvist, ”Yahya Hassans danska skalle”, *Svenska Dagbladet*, 2014-03-09

³ Athena Farrokhzad, ”Hans raseri hyllas av danska rasister”, *Aftonbladet*, 2014-01-22

⁴ Sakine Madon, ”Skriet från Danmark”, *Expressen*, 2014-03-28

mitt intresse, och jag undrade om det gick att svara på frågan om vilket ansvar författaren har för hur texten läses och används. Tidigt i mitt arbete med uppsatsen läste jag Magnus Nilssons avhandling *Den föreställda mångkulturen – om klass och etnicitet i svensk samtidsprosa* (Gidlunds förlag, 2010) vilket gav mig nya perspektiv. En av Nilssons huvudpoänger är att klassfrågor i litteratur skriven av författare med ”icke-svensk etnicitet” ofta blir osynliggjorda eller förklarade genom ett ”etniskt filter”, och visar bland annat hur detta tar sig uttryck i svenska dagstidningsrecensioner. Det rimligaste sättet att angripa mina egna frågor var att undersöka om de resultat han kom fram till även är giltiga i mottagandet av *YAHYA HASSAN* och i så fall hur.

1.2 Syfte och frågeställning

Den litterära scenen i Danmark är under förändring och i viss mån skiljer den sig från den svenska. Enligt Jes Stein Pedersen, litteraturredaktör på *Politiken* har Danmark

inte en modern migrantlitteratur. Danmark är ett invandringsland, men dansk skönlitteratur speglar inte att var tionde dansk nu har en bakgrund från ett icke-västland. Först med Yahya Hassans diktsamling har den moderna multikulturella underklassfarenheten på allvar fått röst i litteraturen.⁵

Pedersen jämför med ”Sverige där författare med multikulturell bakgrund varit på banan länge” och nämner Johannes Anyuru, Jonas Hassen Khemiri, Alejandro Leiva Wenger och Marjaneh Bahktiari.⁶ Här är ”invandrarförfattare” inkluderade och omskrivna, hyllade och delaktiga. Denna etikett är problematisk, vilket snabbt blir uppenbart när man jämför till exempel Khemiri eller Leiva Wenger med andra författare med icke-svensk bakgrund som Marcus Birro eller Sigrid Combüchen. Begreppet och dess användning har problematiserats på senare år.⁷ Magnus Nilsson påpekar att ”invandrarlitteratur”, sett diskursivt snarare än empiriskt, är lika mycket en ”produkt av föreställningen om Sverige som ett mångkulturellt samhälle, en litterär praktik som *bidrar till framväxten* av denna föreställning och en arena för kritik av densamma”.⁸

⁵ Jes Stein Pedersen, ”Poeten som satte Danmark i brand”, *Svenska Dagbladet*, 2014-01-11

⁶ Ibid.

⁷ Främst kanske av Magnus Nilsson, men även exempelvis av Paulina Jankowska i *Acta Sueco-Polonica nr 16* (2010-11) s. 33-50 där hon diskuterar begreppets giltighet i en analys av flera samtida svenska romaner av författare med utländsk bakgrund.

⁸ Magnus Nilsson, *Den föreställda mångkulturen - klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Gidlunds Förlag, 2010, s. 12

Det som utmärker *YAHYA HASSAN*, förutom dess sensationalitet, är valet av poesi som självbiografiskt grepp, och att den ansvarsdebatt som följde utgivningen förvånande nog inte problematiserade gränsen mellan fakta och fiktion. Verket aktualiserar alltså fler dimensioner än frågan om ”invandrarlitteraturens” giltighet. Ett av Nilssons viktiga begrepp är *den identitetspolitiska lässtrategin*, som han menar bland annat gör att fiktionella verk av ”invandrarförfattare” läses som självbiografier. Eftersom Yahya Hassan diktar självbiografiskt ställer det en rad intressanta frågor kring den identitetspolitiska lässtrategins giltighet. I detta spänningsfält ligger fokus för min undersökning. Min frågeställning är således:

Hur ser den identitetspolitiska lässtrategin ut i receptionen av *Yahya Hassan* i svensk dagspress?

Jag har i frågan om självbiografi även haft mycket nytta av Christian Lenemarks undersökning av Carina Rydbergs *Den högsta kasten* (1997) och *Djävulsformeln* (2000), och Stig Larsons *Natta de mina* (1997), den medialiserade författaren och den debatt kring moral och sanning som ägde rum i svenska medier kring böckernas utgivning. Både Lenemark och Nilsson jämför recensioner av verken de analyserar med sina egna texttolkningar. Lenemark lägger dessutom stor vikt vid den bild författarna själva bidragit till att skapa av sig själva i media. Det blir ibland ett problem i min undersökning att jag inte har en egen tolkning att ställa mot de läsningar som kritikerna gör. Jag har ändå valt att inte närma mig Hassans text i sig, dels på grund av uppsatsens begränsade omfång och dels på grund av vanskligheten i att i en C-uppsats undersöka ett så nyutgivet debutverk av en författare som det tidigare inte forskats på. Jag koncentrerar alltså min undersökning till recensionerna i svenska tidningar, några av de intervjuer Hassan gav, samt till ett urval av de debattinlägg som publicerades under våren 2014. Jag har försökt göra ett så representativt urval som möjligt och låta ett flertal röster tala. Det är en bitvis motsägelsefull bild som framträder, vilket jag tycker bäst förstås i relation till Nilssons kommentar om ”invandrarlitteraturen” som delvis en arena för kritik av bilden av Sverige som mångkulturellt.

1.3 Disposition

Uppsatsens teoretiska del fokuserar på en genomgång av de centrala begreppen i Nilssons avhandling och är uppdelad i två huvudrubriker. Den första, ”Invandrarlitteratur”, förklarar hur begreppet använts och senare kommit att kritiseras. Den ger också en ingång till de nyckelbegrepp som Nilsson använder i sin analys som ”den föreställda mångfalden”, ”den identitetspolitiska lässtrategin”, och ”etnicitet”. Avslutningsvis ges en kort introduktion till ”invandrarförfattaren” som agent i ett litterärt fält sett ur Bourdieus fältteori. Den andra delen, ”En etnifierad underklass”, tar upp Nilssons tes om klassbegreppets sammansmältning med etnicitetsfenomenet.

Analysens första avsnitt, ”Den uttalade invandrarförfattaren”, går igenom ett antal exempel på hur kritikerna läser Yahya Hassan genom ett etniskt filter, trots deras uttalade önskan om att inte göra rasistiska läsningar. I ”Förorten som synonymt med etnisk underklass” ges ett antal exempel på hur olika autenticitetsmarkörer söks och upptäcks av kritikerna hos Hassan, och hur han jämförs med fördomar om förorten. I analysens tredje rubrik, ”Lyrikkritik”, lyfts blicken, och recensionernas innehåll, fokus och struktur tolkas. Här ges också exempel på kritikernas svårighet att behandla *YAHYA HASSAN* som poesi.

Under rubriken ”Författaren och dikten” diskuteras den självbiografiska lyrikens problem, och en bakgrund ges till den debatt kring självbiografi och sanningsanspråk som länge funnits i svensk litteraturkritik. En kortare introduktion till självbiografins utveckling ges också. Avsnittet ”Den självbiografiske Yahya Hassan” diskuterar poetens intention att skriva självbiografisk lyrik, och hans relation till förebilden Karl Ove Knausgård, och kritikernas syn på gränsen mellan författare och dikt.

Analysens tredje del börjar med avsnittet ”Moraliska läsningar”, där kritikernas ställningstagande till Hassans språk och innehåll diskuteras. Under rubriken ”Ansvarsdebatten” kartläggs den debatt som fördes i tidningarna, och som främst handlade om Hassans ansvar som författare.

I slutdiskussionen reflekterar jag över mina resultat, ”bra” kontra ”dålig” poesi och ”invandrarlitteratur” som en bekräftelse på fördomar och ställer mig frågan hur man kan gå vidare med forskningen kring Yahya Hassans författarskap.

2.1 "Invandrarlitteratur"

Magnus Nilsson beskriver i *Den föreställda mångkulturen* hur svensk samtidslitteratur präglas av ett upphöjande "av etnicitet till nyckelkod för förståelsen av litteratur som skrivs av författare med 'icke-svensk etnicitet'".⁹ Dessa författare med "icke-svensk etnicitet" klumpas ihop som "invandrarförfattare". I recensioner av deras verk förklaras romankaraktärer utifrån författarens föreställda biografi, bilder som blir reducerande och ibland rent rasistiska. Författare får stå som representanter för sina etniska grupper och deras person skymmer ofta texten. Astrid Trotzig har kritiserat begreppet "invandrarförfattare" och menar att det är del av en rasistisk struktur och att "invandrarlitteraturer" aldrig läses som allmänmänskliga utan representerar erfarenheter som normen inte har tillgång till utom via litteraturen.¹⁰

Detta fokus på författarens etnicitet, menar Nilsson, kommer av att vi idag upplever befinna oss i en brytningstid där kulturella skillnader blivit viktigare att diskutera än antingen socio-ekonomiska ojämlikheter och/eller ideologiska motsättningar. Där vi förut såg ett homogent folkhemsland ser vi idag ett splittrat Sverige med många etniska kulturer, som en direkt följd av invandring. Men, framhåller Nilsson, "ett kulturellt homogent samhälle är en fiktion",¹¹ varför han kallar denna samtidssyn för den *föreställda* mångkulturen.

Den föreställda mångkulturen är ett samhälle där identitet, förstådd som en individuell manifestation av en kulturell (antingen sexuell, etnisk, köns-, eller klassmässig) hemvist fått särskild vikt.¹² Ofta sammanfattas marginaliserade gruppers krav på ökad synlighet, representation och inkludering som *identitetspolitik*. Nilsson menar att litteratur i det föreställt mångkulturella samhället där författaren har en "icke-svensk etnicitet", det vill säga invandrarlitteratur, läses som identitetspolitisk litteratur, oavsett författarens intention. Nilsson betonar att invandrarlitteratur endast kan angripas som en diskursiv kategori snarare än empirisk, och att denna diskurs "strukturerar såväl produktionen som mottagandet som receptionen av litterära texter".¹³ Diskursen konstitueras bland annat av särskilda autenticitetsmarkörer: innehållsliga och estetiska krav, utan vilka litteraturen inte blir trovärdig. Nilsson citerar Behschnitt & Mohnike:

⁹ Nilsson, 2010, s. 25

¹⁰ Astrid Trotzig, "Makten över prefixen", i *Orientalism på svenska*, (red.) Moa Mathis, 2005, s. 122

¹¹ Nilsson 2010, s. 19

¹² Av andra även benämnt som ett posthistoricistiskt eller postsocialistiskt samhälle, Nilsson 2010 s. 20

¹³ Nilsson 2010, s. 26

Det är för det första ett specifikt tema: skildringen ”inifrån” av en ”invandrarproblematik”, d.v.s. ofta frågan om dubbel eller splittrad identitet. Vidare är det användandet av en språklig kod som kan tolkas som ”invandrarpråk” eller ”Rinkebysvenska”. Dessutom är det en specifikt konstruerad författarfigur med utländskt klingande författarnamn och en biografisk förankring i utlandet.¹⁴

Det finns en förväntan hos publiken om att invandrarlitteraturen ska ge en äkta bild av verkliga förhållanden ”[o]ch eftersom autenticiteten garanteras av författarens ’kulturella tillhörighet’ kommer dessa krav främst att gälla skildringen av hans eller hennes tillhörighet till en icke-svensk etnisk grupp”.¹⁵ Om dessa kriterier inte hittas i texten, söks autenticiteten i paratexter som biografisk information om utländsk/utomeuropeisk härkomst, namn, icke-svenskt utseende etcetera. Etniciteten blir alltså nyckelkoden för att förstå författaren, och texten. Etniciteten är dessutom ”ett misslyckat försök att förvandla det biologiska begreppet ras till en kulturell kategori”.¹⁶

”Etniciteter är *kulturellt konstruerade* identiteter”, skriver Nilsson och fortsätter: ”’Invandrarlitteraturen’ är en av de kulturella praktiker som bidrar till konstruktionen av etniska identiteter. Men om den läses som *uttryck* för etnicitet osynliggörs detta”.¹⁷ Denna problematiska (eller snarare oproblematiserande) syn är något som dessutom genomsyrar både litteraturkritiken och -vetenskapen. Mot bakgrund av Edward Saids orientalismbegrepp framstår ”invandrarlitteraturen” som en del i konstruktionen av den andre, något att konstruera ett vitt subjekt mot, sanktionerad med argumentet att ”invandrarförfattaren” äger förmågan att beskriva en erfarenhet som är autentisk (och implicit därför omöjlig kan vara problematisk), en erfarenhet som dock är konstruerad hos (den vite) läsaren *a priori* texten.

En anledning till att etnicitet förblir oproblematiskt i flertalets ögon är att ”exotisk etnicitet” ibland används som ett kulturellt kapital, menar Nilsson. Med Pierre Bourdieus fältteori formar då den ”exotiska” etniska identiteten en möjlighet att komma in i en etablerad litteratursfär. Av samma anledning som arbetarförfattarna under 1910- och -30-talen fick stor uppmärksamhet, äger ”invandrarförfattarna” status som ”’rapportörer’ från miljöer som ansågs vara av stor betydelse för en pågående

¹⁴ Nilsson 2010, s. 27

¹⁵ Ibid., s. 28

¹⁶ Ibid., s. 33

¹⁷ Ibid., s. 35

samhällsförändring”.¹⁸ Att göra anspråk på denna roll, att ”investera” i detta kulturella kapital, blir då en giltig strategi för att nå framgång i fältet. Att vissa författare uttryckligen värjer sig mot epitetet kan ha sin förklaring i vilka andra kapital som står till buds. Någon med hög utbildning, kontaktnät, arbete inom institutioner med hög status inom fältet, eller med tillgång till andra dylika symboliska kapital har inte nödvändigtvis behov av extra kapital.¹⁹ Det kan vara så att detta kapital också utestänger agenten från specifika positioner inom fältet genom den särskildhet som den ”exotiska” etniska identiteten innebär och att en sådan investering därmed blir kontraproduktiv. Dessutom är kapitalets värde osäkert eftersom det ”delvis bestäms av fälttexterna förhållanden”.²⁰

Nilsson påpekar att ”strategier” inte nödvändigtvis ska likställas med medvetna val, utan också har att göra med fältets organisering. Att agenten ”antar en roll” antyder att författaren spelar ett skådespel. Snarare rör det sig om en internalisering av en distinktion, ett avskiljande där personen strävar efter att identifiera sig med det som den benämns som av andra. ”Denna sociala mekanism, som ofta kommit att betraktas som ’social magi’ har av Toril Moi sammanfattats som ’en socialt sanktionerad verksamhet som tillskriver individuella agenter en viss grundegenskap’ och får dessa agenter att sträva efter att ’bli vad de redan förklarats vara’”.²¹

Det finns en inneboende konflikt i detta: om vissa personer når framgångar just tack vare deras tillskrivna identiteter, hur kan då dessa personer samtidigt vända sig mot begreppet ”invandrarförfattare”? Å ena sidan har det enligt Nilsson att göra med kamper som förs även utanför det litterära fältet, det vill säga den identitetspolitiska strävan att inte bli rasifierad²² på ett samhälleligt plan, där ”återverkningar i det litterära fältet är [...] av underordnad betydelse”.²³ Men det finns även många som lyckats, trots systemets ojämlikhet, som är ”minst lika benägna att

¹⁸ Ibid., s. 46

¹⁹ Nilsson 2010, s. 52f.

²⁰ Ibid., s. 48

²¹ Ibid., 2010, s. 44

²² Rasifiering innebär tillskrivningen av en kulturellt konstruerad ras som avviker mot normen, ofta icke-vit men inte nödvändigtvis. Ibland används etnifiering synonymt, dock alltmer sällan eftersom ”ethnicitet” av många anses vara en eufemism för ras. För utökad diskussion se los Reyes et al. ”Kalla mörkret natt. Kön, klass, ras/ethnicitet i det postkoloniala Sverige” i *Maktens (o)lika förklädnader: kön klass & ethnicitet i det postkoloniala Sverige*, Atlas Förlag, 2006

²³ Nilsson 2010, s. 52

identifiera sig med detta system som möjliggjort deras egen framgång, som att vända sig mot dess orättvisa fördelning av symboliskt kapital”.²⁴

2.2 En etnifierad underklass

En konsekvens av den föreställda mångkulturen, menar Nilsson, är att klass tolkas i analogi med etnicitet och tvärtom.²⁵ Vi förstår och tolkar icke-svenska etniska identiteter som synonyma med underklass belägen i förorten, och vi tenderar att prata om ”invandrarlitteratur” som den nya arbetarlitteraturen.²⁶ Det är en diskurs som är utbredd på alla plan i samhället, och som alla tvingas förhålla sig till. Trotzig exemplifierar detta när hon förundras över att ständigt bli sammanlänkad med Jonas Hassen Khemiri och Johannes Anyuru, inte bara av en litteratursfär utan av författarna själva: ”Johannes presenterar mig för Jonas och skämtar, säger att vi tre är ”Det nya blattegänget!”, varpå Trotzig invänder (till läsaren): ”Vi är visserligen svartskallar alla tre, men jag är väl ingen blatte?”²⁷

Denna förklaringsmodellens uppenbara problem är naturligtvis homogeniseringen av alla författare som kodas som ”invandrare”. Men Nilssons poäng är att det dessutom leder till att förhållanden som är klassrelaterade får sin förklaring i fenomenet etnicitet. Den föreställda mångfaldens upphöjande av etnicitet som nyckelkod för förståelsen av samtiden gör det också svårare för underklassen att skapa ett klassmedvetande. Det vill säga att underklassen uppfattar sig själv, inte som en klass, utan som en etnisk differentierad grupp präglad av kulturella motsättningar. Detta etniska skillnadstänkande kallas av filosofen Aleksander Motturi etnotism, ett begrepp som förklarar hur kultur och etnicitet ersatt ras som kategori.

Skillnadstänkandet är, liksom en hel mytologi, *nerlagt i vårt språk*. De beteckningar på andra människor som visade sig vara integrerade våldselement i en kolonial expansionspolitik – barbarer, lägre raser, kriminella stammar, outvecklade folkslag, förhistoriska populationer – uppkommer med tvetydiga substitut knutna till invandring, flyktingströmmar, förortsproblem och det ideologiskt infekterade behovet av integration och kulturell mångfald.²⁸

Magnus Nilsson skriver ”Sammansmältningen av fenomenen klass och etnicitet har långtgående ideologiska konsekvenser. En av dessa är att klass snarare framstår som

²⁴ Toril Moi, *Att erövra Bourdieu*, citerad i Nilsson 2010, s. 52

²⁵ Nilsson, 2010, s. 55

²⁶ *Ibid.*, s. 65

²⁷ Trotzig, 2005, s. 105 f.

²⁸ Aleksander Motturi, *Etnotism*, Glänta produktion, 2007, s. 19

ett komplement än som ett möjligt alternativ till kategorin etnicitet vad det gäller förståelsen av samtida sociala förhållanden.”²⁹ Kulturaliseringen av underklassen innebär att de fenomen som uppstår i en ekonomiskt exploaterad underklass, som kriminalitet, våld, arbetslöshet, låg utbildningsnivå, kvinnoförtryck med mera, antas vara *uttryck* för en kultur, knutet till en icke-svensk/icke-dansk etnisk identitet. Det som osynliggörs är de ekonomiska motsättningarna mellan olika klasser, vilka snarare förstås som kulturella skillnader. Dessutom förstås exploateringen av arbetarklassen som ett problem som bäst löses genom representation och erkännande hellre än omfördelningspolitik.³⁰

Nilsson har fått kritik för att vara för ideologiskt färgad i sin litteraturanalis och endast söka bekräftelse i litteraturen på en på förhand färdig teori, samt att boken både i urval och metod är snäv.³¹ Analysapparatens bäring i andra kontexter än den svenska samtidslitteraturen ifrågasätts av Kim Simonsen som dock intressant nog menar att man i Danmark länge sökt efter ”præmierperkeren” (den förste blatten) i dansk litteratur, en ung man av muslimsk härkomst, som enligt Simonsen kommer bekräfta det etniska filtret.³² Ironiskt nog avsvärjer sig Hassan detta epitet i samma intervju som gjorde honom känd för en större publik. Hans invändning rörde dock att han inte uppfyller kraven på en förebild.³³

3.1.1 Den outtalade ”invandrarförfattaren”

Det vore tacksamt att i en analys av den danska litteraturkritiken använda sig av Nilssons begreppsapparat för att se hur en reduktionistisk och ofta illa dolt rasistisk, om än välmenande, bild av ”invandrarförfattaren” tar skepnad. Jes Stein Pedersen, *Politikens* litteraturredaktör, menar att det i Danmark varit ”komplett omöjligt [att] för såväl den enskilda danska läsaren som för den breda danska offentligheten [...] enbart förhålla sig till dikternas estetiska kvalitet och förbigå det som de handlar om.”³⁴ Sammankopplingen av muslimer med ”våld, kriminalitet, kvinnoförakt och religiöst hyckleri” sker oproblemiskt eftersom de är bekräftade och autentiserade av Hassans

²⁹ Nilsson, 2010, s. 68

³⁰ Nilsson, 2010, s. 74 ff.

³¹ Ragnar Haake, ”Magnus Nilsson; Den föreställda mångkulturen: klass och etnicitet i svensk samtidsprosa, 2010”, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2010:2, s.102-105

³² Kim Simonsen, ”Magnus Nilsson: Den föreställda mångkulturen – Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa”, i *Edda* 2010:4, ss. 436-440

³³ Omar, 2013

³⁴ Pedersen, 2014

”vittnesbörd”.³⁵ Samhällsproblemen som skildras på ”perkerdansk” (blattedanska) uppstår när ”ett litet homogent samhälle på mycket kort tid blir ett multietniskt invandringsland”.³⁶ I de svenska tidningarna accepteras inte samma språkbruk. När *SvD* publicerade Pedersens artikel möttes den av skarp kritik.³⁷ Det verkar som den typen av litteraturkritik som Nilsson beskriver i mottagandet av Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* (2003) på många sätt motsvarar det danska mottagande Yahya Hassan fått och att man i Sverige nu vänt sig från denna förenklade läsart.³⁸ Likaväl vill jag hävda att den identitetspolitiska lässtrategin och det etniska filtret syns i det svenska mottagandet av *YAHYA HASSAN*.

De flesta recensenter är överens om att Yahya Hassan diktar politiskt, men flertalet har svårt att motivera hur och varför. Evelina Stenbeck skriver i *Skånskan* att ”[a]ll dikt är naturligtvis politisk på ett eller annat sätt. Det går inte att separera litteraturen från samhället”.³⁹ ”Det är inget ideologiskt lätthanterligt stoff Hassan kastat ifrån sig”, menar å sin sida Ann Lingebrant i *HD*.⁴⁰ ”Hassan kanske inte menade att dikta politiskt, men det är omöjligt att inte läsa detta privata liv på ett politiskt sätt”, skriver Vesna Prekopic.⁴¹ Prekopic menar alltså att hela Hassans liv kan läsas som en politisk inlaga, medan andra istället menar att det politiska främst består i beskrivningarna av muslimska män med dubbelmoral och dikternas hat mot islam. ”Vad som skiljer dem från populistisk rasism är ibland inte helt tydligt” menar Anna Hallberg i *DN*.⁴² ”Samtidigt är samlingen för disharmonisk och nihilistisk för att placeras in i integrationsdebatten” invänder Jens Liljestrand i *Expressen*.⁴³ Viljan att se en självbiografisk uppväxtskildring som ett politiskt debattinlägg är en del av den identitetspolitiska lässtrategin.⁴⁴ Enligt den identitetspolitiska lässtrategin ses litteratur av författare som inte (för att använda Sara Ahmeds ord) kan ”passera som vita” inte bara genom ett etniskt filter där författarens etniska identitet blir avgörande för att

³⁵ Pedersen, 2014

³⁶ Ibid.

³⁷ Se t ex Elise Karlsson, ”Rasistiska åsikter drar ner debatten”, *Svenska Dagbladet*, 2014-02-07 och Karin Olsson, ”Putsad fasad”, *Expressen*, 2014-01-15

³⁸ Nilsson, 2010, ss. 36-40

³⁹ Evelina Stenbeck, ”Politiska dikter som kräver eftertanke”, *Skånskan*, 2013-11-03

⁴⁰ Ann Lingebrant, ”Jajamän, Yahya”, *Helsingborgs Dagblad*, 2014-03-17

⁴¹ Vesna Prekopic, ”Yahya Hassan bekrigar oss med ord”, *Litteraturmagazinet.se* [LÄNK], 2014-03-16

⁴² Anna Hallberg, ”Yahya Hassan vidgar poesins rum”, *Dagens Nyheter*, 2014-03--17

⁴³ Jens Liljestrand, ”Akutdebut”, *Expressen*, 2013-11-13

⁴⁴ Nilsson, 2010, s. 26

förstå texten. Litteraturen ses också som ett ”uttryck för – och manifestationer av en strävan efter – ett erkännande av just dessa identiteter”.⁴⁵

De svenska recensenterna läser alltså Yahya Hassan som en identitetspolitisk författare, men man aktar sig noggrant för att lägga tyngdpunkt vid etnicitet. Ibland finns en explicit vilja att fjärma sig från detta: ”Är det verkligen rimligt att låta en enda ung människas röst representera hela det danska samhällets problematiska förhållande till invandring?” undrar Stenbeck.⁴⁶ ”Som statslös palestinier med danskt pass [...] blev han en ny sorts dansk röst, tidigare ohörd [...] Och en sådan röst drabbas ofta av samma sak – hen måste representera” skriver Bella Stenberg i *Göteborgsposten*.⁴⁷ Andra betonar sin distans till sådana läsningar genom att nämna hur hans dikter lästs i Danmark: ”Jag läser boken oroad. Hassans dikter har nämligen stulits av Danmarks högerextrema islamkritiker”.⁴⁸ Denna mening återkommer i olika former, ofta med tolkningen att det som av danska rasister endast läses som bekräftelse av fördomar, egentligen ska förstås som dikter om hyckleri och religion i allmänhet. ”Det är djupt oroande om Hassans dikter, genom att skriva om hyckleri, ger bränsle åt nynazism och en fördummande syn på islam och muslimer” skriver Jesper Olson i *Svenska Dagbladet*.⁴⁹ ”Kritik mot muslimer och islam eftersom det är hans uppväxt – men varför inte läsa det som kritik mot dubbelmoral och religion?”.⁵⁰ Det finns alltså hela tiden ett ställningstagande mot att läsa Hassan som en representant för sin etniska grupp, samtidigt som en sådan läsning också görs – men läsningen projiceras på en ansiktslös fiende, de danska rasisterna. Det är de, menar Victor Malm i *Sydsvenskan*, som läser Hassan ”[s]om ett autentiskt exempel, skrivet från insidan, bekräftande deras teser”.⁵¹

Trots denna aversion mot förenklande läsningar som recensenterna ger uttryck för, söks nyckeln till förståelsen i Hassans föreställda identitet. Denna identitet är i allra högsta grad etnisk: ”statslös palestinier med danskt pass” upprepas i nästan varje recension. För de flesta av skribenterna räcker denna mening som omskrivning för muslimsk invandrare med alla dess konnotationer medan andra anstränger sig mer för att passa in Hassan i ”invandrarlitteraturen”. Jens Liljestränd ägnar en tredjedel av sin

⁴⁵ Nilsson, 2010, s. 26

⁴⁶ Stenbeck, 2014

⁴⁷ Bella Stenberg, ”Yahya Hassan - Yahya Hassan”, *Göteborgsposten*, 2014-03-17

⁴⁸ Victor Malm, ”Akillens Vrede”, *Sydsvenskan*, 2013-10-30

⁴⁹ Jesper Olsson, ”Nytt språk för exilens villkor”, *Svenska Dagbladet*, 2014-03-17

⁵⁰ Stenberg, 2014

⁵¹ Malm, 2013

recension åt att med hjälp av den utländska deltagarlistan på Stockholm Literature, en litteraturfestival, styrka sitt påstående att ”det inte längre finns en ’nationell litteratur’” och att ”[m]igration och postkolonialism är på väg att flytta litteraturens gränser”.⁵² Detta utgör en ny litterär verklighet, menar Liljestrand, ett paradigmskifte, och i denna nya värld är *YAHYA HASSAN* en ”absolut nödvändig samling”.⁵³ Ett sådant påstående kan förstås mot Nilssons resonemang kring den föreställda mångkulturen, där nyckeln till förståelsen av samtiden söks i de platser och hos de personer som symboliserar ”mångkulturen”. De flesta kritiker menar att Hassans debut är ”viktig”,⁵⁴ att hans dikter är ”en gåva vi ska vara glada för”⁵⁵ och att vi ”måste [...] läsa och tala om dem”⁵⁶ (min kurs.).

3.1.2 Förorten, den etniska underklassens hemvist

I den föreställda mångkulturen är alltså förorten en plats där förståelsen för samtiden kan hittas, och ”invandrarlitteraturen” beskrivs ofta som en rapport från förorten. Men som Trotzig påpekar kan inte vem som helst vara denna rapportör eftersom detta kräver en autentisk röst.⁵⁷ Yahya Hassan gör det som få andra ”invandrarförfattare” gör – skriver självbiografiskt. Detta gör att kritikerna tillåter sig läsa texten som vore den dokumentär, och autenticiteten blir självklar. ”[F]örfattare och bok är ett, [...] verkligheten är ofiltrerad och [det är] inte någon litterär konstruktion som möter oss i [dikterna]” skriver Lingebrant.⁵⁸ ”[D]et är denna autenticitet som [...] drabbar så hårt” fyller Prekopic i.⁵⁹ ”Det är den förmodade autentiska beskrivningen av [Hassans] minnen som är bryggan mellan Yahya Hassan, diktaren och Yahya Hassan, killen från förorten”.⁶⁰

Men det är när identiteten förstås som en etnisk underklass, med specifik geografisk hemvist som den vinner legitimitet: Förortskillen. Förortskillen erbjuder en identitetspolitisk lässtrategisk lösning eftersom han uppfattas som en röst från en marginaliserad verklighet. ”Utanförskap” är ett ord som återkommer. Splittringen mellan det danska och icke-danska är också påtaglig för de flesta recensenter.

⁵² Liljestrand, 2013

⁵³ *ibid.*

⁵⁴ Stenbeck, 2013

⁵⁵ Prekopic, 2014

⁵⁶ Malm, 2013

⁵⁷ Trotzig, 2005, s. 119f.

⁵⁸ Lingebrant, 2014

⁵⁹ Prekopic, 2014

⁶⁰ Stenbeck, 2013

Stenberg vågar till och med skriva att ”Hassans poesi är [...] intersektionell”.⁶¹ Hassans dikter verkar dock bjuda visst motstånd mot Förortskillen, inte minst när recensenter försöker inkorporera rap och hiphop i bilden. *DNs* Anna Hallberg har svårt att veta hur hon ska förhålla sig till texten. Särskilt titeln är svår:

Det är ovanligt att diktsamlingar har samma titel som sitt författarnamn, men när det gäller hiphop-artister och deras skivor är sammanslagningen vanligare. Jag tänker på det när jag läser en intervju i Göteborgs-Posten (6/3) där Hassan berättar att han började skriva ”raptexter vid 12 års ålder, men övergick snart i korta romaner, noveller och andra texter. ’Räpen var tvungen att vara så gangsta hela tiden.’ [...] ’Jag kom till en punkt där jag kände att mitt bästa uttryck var dikterna.’”⁶²

Märk väl att Hassan uttryckligen tar avstånd från hiphop som kultur och rap som uttrycksmedel. Det visar han ytterligare i en intervju i *DN*: ” – När rapparna gör idiotiska videor med lyxbilar, snygga kvinnor och hyllar ett hårt, coolt liv reducerar de sig själva till underhållning... hur kan de tro att man ska ta dem på allvar då?”⁶³ Trots det läser in Hallberg motsatsen:

Den här citatsnutten säger en hel del om Yahya Hassan som poet.

1. Hans skrivande tar sin utgångspunkt i rap. Vilket är logiskt om man tänker på det kulturutbud som är tillgängligt för fattiga kriminella killar i förorten. Den som i Sverige ligger närmast Yahya Hassan tematiskt är förmodligen Ken Ring. I ljuset av det är det inte konstigt att hans diktsamling heter ”YAHYA HASSAN”, då hiphoppen har en utvecklad tradition av att skapa storstilade artistjag som framhäver sig själva.
2. Han har utöver rap och poesi också skrivit olika former av prosa, vilket tyder på ett antal estetiska val och litterära överväganden.
3. Oviljan att underkasta sig hiphoppens förväntade roller visar på Hassans vägran att anpassa sig till givna strukturer.⁶⁴

Det är en fördomsfull bild av förortskultur och hiphop som Hallberg jämför Hassan med. Även Stenberg vill dra kopplingen, men har svårt att få det gångbart: ”Det omtalade rytmiskt musikaliska – Hassan har sysslat med hiphop – märks dock inte särskilt tydligt på svenska. Har det måhända gått förlorat i översättningen?”⁶⁵ Detta stör inte Hallberg som snarare i parallellen med hiphop hittar en trygg referenspunkt.

⁶¹ Begreppet är slarvigt använt och förklaras inte i texten, men man kan anta att Stenberg menar att Hassan skildrar både klass- och religionsproblematik. Stenberg, 2013

⁶² Hallberg, 2014

⁶³ Elisabeth Åsbrink, ”Yahya Hassan: Jag är ansvarig för mina ord, inte för hur folk läser dem”, *Dagens Nyheter*, 2014-03-09

⁶⁴ *Ibid.*, 2014

⁶⁵ Stenberg, 2014

”Det är för övrigt något jag gillar med dikterna [...] Att de inte låter som hiphopverser utan som poesi.”⁶⁶

3.1.3 Lyrikkritik

Jag har nu nämnt ett flertal enskilda exempel på hur den identitetspolitiska lässtrategin överensstämmer med kritikernas läsning av *YAHYA HASSAN*. Jag vill också säga något mer generellt om texternas upplägg och lyfta blicken för att belysa gemensamma textstrukturer i recensionerna. Naturligtvis ger recensioner som texttyp en viss förväntning kring upplägg och innehåll, och även om reglerna för hur tidningstexter bör utformas inte är lika hårda idag som förr, finns tydliga länkar mellan recensionerna av *YAHYA HASSAN* som särskiljer dem från annan lyrikkritik.

En sådan gemensam nämnare är hur lite utrymme den rent litterära bedömningen får. I *Skånskan* står endast ”[s]kriven i versaler förmedlar den en mycket kraftfull röst, en röst som uttrycker desperation, aggressivitet och smärta [...] Det poetiska språket består till största delen av upprepningar, allitterationer och talspråk. Ord på arabiska blandas med dansk slang”.⁶⁷ Även andra recensenter nöjer sig med att skynda förbi den litterära kvalitetens vara eller icke vara: ”Hassan är ofta en skicklig diktare. Han skriver rytmiskt, allitterande och bildrikt med prosadikter som är öppna, oinställsamma och sällan överlastade. Någon tvekan om hans talang hyser jag alltså inte.”⁶⁸ Ingen av recensionerna jag analyserar är under 3 400 tecken, de flesta mellan 4-5 000 och den längsta nästan 10 000. Det är mycket utrymme för en lyrikdebut. Flera tidningar lät även recensera både den svenska och den danska upplagan.

Recensenterna ägnar lejonparten av sina texter åt att beskriva innehållet och berättelsen, nämna något kring de dödshot Hassan mottagit, försäljningssiffrorna, och slutligen diskutera den språkliga problematiken och kommentera textens innebörd som politisk inlaga. Ett par kritiker drar paralleller till arbetarlitteratur. Stort utrymme ägnas även åt att citera särskilt talande dikter, vilket för all del är brukligt. De dikter som citeras oftast, i nästan samtliga recensioner, är den första, andra och/eller sista dikten i samlingen. Det ska sägas att *YAHYA HASSAN* är ett förhållandevis omfattande diktverk, med sjuttiosex dikter på runt 170 sidor och en ingående analys

⁶⁶ Hallberg, 2014

⁶⁷ Stenbeck, 2013

⁶⁸ Lie, 2014

kräver visst utrymme. Detta till trots är det anmärkningsvärt hur lite textfokuserad kritik som faktiskt äger rum. I SvDs stora reportage om Hassan intervjuas danska *Weekend-Avisens* litteraturkritiker Lars Bukdahl. Hans uttalande om Hassans litterära förmåga kan ge en fingervisning om det varför de svenska kritikerna inte förmår tolka poesin som lyrik:

Samtidigt som han har en våldsamt närvaro och precision för detaljer skriver han på ett sätt som bryter mot alla fina modernistiska regler. Bokens första del är egentligen för direkt och *inte tillräckligt litterär*, en telegramartad rapport från hans verklighet. I den andra delen har han ett blomstrande, kanske arabiskt, bildspråk som egentligen är *för poetiskt*.⁶⁹ (min kurs.)

Bristen på lyrikanalys och det starka fokus på innehållet och berättelsen tolkar jag som att *YAHYA HASSAN* implicit läses och bedöms som en självbiografisk roman, snarare än en diktsamling. Det vill säga implicit i alla fall utom hos Lingebrant som uttryckligen skriver att "[d]iktsamlingen låter sig alltså läsas som en självbiografisk [...] socialrealistisk roman".⁷⁰

De längre recensionerna har utrymme för mer än de nämnda innehållsbitarna. Svårigheten att tolka poesin som lyrik syns dock även här. Jag har redan nämnt Anna Hallbergs hiphop-fond mot vilken Hassan trots motstånd blir belyst. Det intressanta är hur Hallberg verkligen anstränger sig för att se de lyriska kvaliteterna och ägnar ett stycke åt att analysera typografin. Där jämför hon med Ann Jäderlund, diskuterar estetik och interpunktion, och bedömer det hela som ett stilistiskt medvetet val i en poetisk tradition. För att sedan runda av med följande: "Jag har läst många unga poeter som försökt flytta sig från hiphop till poesi och det är sällan det blir särskilt bra".⁷¹

Även Jesper Olsson har problem att läsa Hassan som poet. Olsson öppnar sin recension med "Vad gör ett yttrande till poesi?", och antyder därmed att Yahya Hassan svårligen kan bedömas som vilken poet som helst. Han går så långt som att jämföra med Marcel Duchamp: "Precis som målarna en gång fick erkänna att en pissoar kunde vara konst, så har litteraturen tvingats släppa in fler texttyper i lokalen."⁷² Problemet med *YAHYA HASSAN*'s status som lyrik (vilket Olsson ändå med nöd och näppe godkänner det som) verkar dock för Olssons del inte vara enbart textuellt utan även handla om författarens person, och inte minst hans medialisering:

⁶⁹ Almqvist, 2014

⁷⁰ Lingebrant, 2014

⁷¹ Hallberg, 2014

⁷² Olsson, 2014

”[H]ur ska man [...] ta sig igenom en text vars signatur och innehåll virvlat runt i en medial och politisk storm i månader?”⁷³ Detta är ett problem som flertalet kritiker slåss med. De tvingas förhålla sig till det faktum att, även om de själva förskjuter sådana moraliserande läsningar på andra personer eller grupper, har diktsamlingen upprört något enormt (det kan till och med vara så att det är därför diktsamlingen över huvud taget tilldrar sig uppmärksamheten). Kritikerna vill därför fjärma sig från ”mediefenomenet” och ”se till dikten, till vad som egentligen står där”.⁷⁴ ”[f]rågan är dock hur det går när man tänker bort Hassans exceptionella biografi?”,⁷⁵ ”låt oss prata om själva boken”⁷⁶ och ”vad är då grejen med Yahya Hassans dikter?”⁷⁷ Ofta kommer sådana formuleringar efter ett eller ett par inledande stycken om just biografien utanför det som skildras i diktsamlingen: försäljningsfenomenet, debatten, mordhoten, livvakterna och så vidare. Detta ger kritikernas önskan en motsägelsefull innebörd. Det blir onekligen svårt att bortse från den ingång varmed de presenterat sitt ämne.

3.2.1 Författaren och dikten

En aspekt av den identitetspolitiska lässtrategin är utsuddning av gränsen mellan verk och författare, ”invandrarlitteratur” läses som ett slags bekännelselitteratur kring ”invandrarproblematiken”.⁷⁸ Det leder till homogeniserade läsningar där författarens verkliga biografi ofta skymms bakom förväntningar och stereotypa föreställningar.⁷⁹ I de fall där textuella kriterier inte räcker till för att säkra en text som ”invandrarlitteratur” söks garantier för att säkra autenticiteten i paratexter, menar Nilsson.⁸⁰ Problemet är att man ser ”invandrarlitteraturen” som ett uttryck för en identitet (förortskillen), som är kulturellt konstruerad men som uppfattas som essentiell och dessutom finns hos läsaren före läsningen av texten. ”Invandrarlitteratur” läses alltså självbiografiskt oavsett författarens intention, men inte som en individuell erfarenhet, eller allmänmänsklig, utan som representativ för en marginaliserad grupp.⁸¹

⁷³ Olsson, 2014

⁷⁴ Stenbeck, 2013

⁷⁵ Rasmus Landström, ”Yahya Hassan gör en exceptionell debut”, ETC.se, publicerad 2014-03-14, <http://www.etc.se/kultur-noje/yahya-hassan-gor-en-exceptionell-debut>

⁷⁶ Anna Hallberg, ”Yahya Hassan vidgar poesins rum”, *Dagens Nyheter*, 2014-03-17

⁷⁷ Lingebrant, 2014

⁷⁸ Nilsson, 2010, s. 18

⁷⁹ Trotzig, 2005 s. 110

⁸⁰ Nilsson, 2010, s. 33f.

⁸¹ Ibid., s. 29

Yahya Hassans projekt är uttalat självbiografiskt: ”Jeg skriver selvbiografiske digte fra underklassen om et historisk forældresvigt.”⁸² Självbiografisk lyrik är en ovanlig genre, men exempel förekommer. Dessa har dock mött mycket motstånd och termen självbiografisk lyrik har använts nedvärderande. ”In some cases (particularly in the work of modern confessional and women poets) to label a poem as ‘autobiographical’ or to identify autobiographical sources or voices is tantamount to denying its creative or aesthetic value”.⁸³ Det har att göra med självbiografins låga status inom litteraturen. ”Att självbiografen är lågstatus i litterär bemärkelse råder det nog inga tvivel om”, skriver Trotzig, ”[m]en det finns också en styrka i det personliga vittnesmålet i självbiografen, som romanen saknar eftersom den inte kan uppnå samma aura av autenticitet, även om självbiografen också alltid är ett utslag av subjektivitet.”⁸⁴

Under de senaste decennierna har dock trenderna inom denna genre varierat. Både 1960- och -70-talen utmärktes enligt Christian Lenemark av en ”utbredd tilltro till litteraturens förmåga att återge verkligheten som den är.”⁸⁵ Mot slutet av 1970-talet fick bekännelseromaner och jagberättelser en särskilt stark position i litteraturen, inte minst var intresset stort för kvinnliga livsöden.⁸⁶ Under 80-talet tog sedan en poststrukturalistiskt inspirerad litteratur plats, där text och verklighet låg långt ifrån varandra och realism inte ansågs vara attraktivt. Ungefär samtidigt skrevs mycket litteraturvetenskaplig teori om det självbiografiska projektet. ”[G]enren blev”, skriver Lisbeth Larsson, ”en av huvudarenorna för postmodernitetens nedmontering av [...] begreppen subjekt, erfarenhet, identitet, autenticitet, minne och sanning.”⁸⁷ Verkligheten som stoff återvände så småningom i skönlitteraturen under millenniets sista decennium med inspiration exempelvis från dokusåpor.

Efter millennieskiftet, menar Lenemark, har två mer renodlade parallella spår synts inom den självbiografiska genren. En av dem gör anspråk på samma verklighetsförklaring som 1970-talets bekännelselitteratur där författaren ofta är redan är känd i offentligheten. Denna strömning har en kommersialiserad underton. Den

⁸² Omar, 2013

⁸³ Jo Gill & Melanie Waters, ”Editorial”, i *Poetry and Autobiography, Life Writing*, 6:1, (2009) s. 3

⁸⁴ Trotzig, 2005, s.118

⁸⁵ Christian Lenemark, *Sanna Lögner. Carina Rydberg, Stig Larsson och författarens medialisering*, Gidlunds Förlag (2009), s. 86

⁸⁶ Lisbeth Larsson, ”Självbiografi, autofiktio, testimony, life writing”, i *Tidskrift för genusvetenskap* nr 4 2010, s. 8

⁸⁷ *Ibid.*, s. 10f.

andra färan är den litteratur som är fiktion men som har ett verklighetsanspråk, en slags syntes av föregående årtionden, så kallad autofiktion. Där finns en allmän ”verklighetshunger”, men den rent dokumentära formen ses ned på. Stoffet är verkligt men iscensättningen är fikcionaliserad, regisserad, kryddad. Hit hör romaner som Carina Rydbergs *Den högsta kasten* (1997), Maja Lundgrens *Myggor och tigrar* (2007), och Daniel Sjölin's *Världens sista roman* (2007).

En intressant poäng hos Lenemark är att genrebeteckningen verkar påverka huruvida en text läses med en moralisk bedömning eller inte. I mottagandet av Rydbergs *Den högsta kasten* och *Djävulsformeln* (2000), böcker som båda experimenterar med gränsen mellan fiktion och verklighet men där den senare har genrebeteckningen roman, uppstod kring den förra en debatt kring vad man fick och inte fick skriva, medan den senare snarare lästes oproblematiskt som fiktion. ”[S]lutsatsen [är] att betraktas en text som en roman, tenderar läsaren att avstå från en moralisk bedömning”.⁸⁸ I Lenemarks undersökning av Stig Larssons *Natta de mina* (1997) uppträder dock inte samma mönster i mottagandet. Detta trots att den är utgiven bara några månader efter *Den högsta kasten*, är uttalat självbiografisk men experimenterar med gränsen mellan fakta och fiktion, och har ett exhibitionistiskt innehåll. Här är det dock fråga om en postmodernistisk diktsamling, skriven av en man med konsekrerad position i det litterära fältet. *Natta de mina* bedömdes som både modig, estetiskt och konstnärligt intressant, utan att man problematiserade fakta/fiktionsgränsen.⁸⁹

Huruvida en text som bygger på självbiografiskt stoff läses som verklig eller inte, och om detta är problematiskt eller inte, har alltså hos Lenemark att göra med genrebeteckning, kön på författaren och dennes position inom det litterära fältet. Denna insikt kan med enkelhet kompletteras med den att en icke-svensk etnicitet hos författaren tenderar att låta fiktionella verk bli lästa som självbiografiska.

3.2.2 Den självbiografiske Yahya Hassan

I intervjuer gör Hassan ständigt anspråk på två saker. Dels vill han inte representera någon grupp och dels vill han tydligt markera sanningshalten i dikterna. Helena Lie i *Skånes Fria* citerar Hassan från förlagets hemsida:

⁸⁸ Lenemark, 2009, s. 79

⁸⁹ Ibid., 2009, s. 166

Det er min historie. Der er ikke så meget at rafle om. Ærlighed var præmissen. Og det er så blevet en digtsamling og ikke en selvbiografi, for det er poesi, jeg føler indeni. Det er det univers, jeg tænker i. Det er det, der påvirker mig.⁹⁰

Det är värt att poängtera Hassans intention att inte skriva en självbiografi, utan lyrik, uppkomna ur erfarenheter som är äkta och hans egna. Distinktionen finns hos honom, även om det inte alltid gör det hos kritikerna.

De flesta kritiker upplöser nämligen distansen mellan dikt och person: ”[d]iktjaget tycks samstämmigt med det verkliga jaget,⁹¹ ”författare och bok är ett [...] och inte någon litterär konstruktion”.⁹² Det gäller dock inte alla. Hallberg sätter ord på det som flera förbiser. Först citerar hon en intervju med Hassan i *DN*: ”Hassan bekräftar att boken är han, han är boken, det finns inget autofiktionsskydd mellan uppväxt och hans skildring av den”,⁹³ men köper inte denna förklaring. ”En bok och en människa kan aldrig vara ett och samma” skriver Hallberg och fortsätter

Vem äger identitetens namn? Boken eller kroppen? Är det personen Yahya Hassan som har skapat diktsamlingen ”YAHYA HASSAN”, eller har ”YAHYA HASSAN” skapat en ny identitet åt sin namne? Denna dubbla rörelse mellan intimitet och bortstötning, ett slags omedelbar och gränslös närhet som efter hand övergår i avståndstagande, är central i diktsamlingen.⁹⁴

Detta är enda gången i recensionerna som spåren av den mångåriga diskussion om gräns mellan fakta och fiktion i självbiografi, som förts i svensk litteraturkritik, gör sig hörd. Hon går som sagt vidare med att läsa Yahya Hassans poesi som sprungen ur hiphop, som ”har en utvecklad tradition av att skapa storstilade artistjag som framhäver sig själva”.⁹⁵ Hassan har som tidigare påpekats markerat sin distans till hiphopen och nämner själv Karl Ove Knausgård som stor förebild: ”Det fanns mönster som jag kände igen i min egen relation till min far. Det var lite av en ögonöppnare.”⁹⁶ Utan att göra en närmare jämförande textanalys kan det konstateras att Knausgårds *Min Kamp* (2009-11) och *YAHYA HASSAN* delar centrala teman: uppväxt, sveket från fadern, resan in i den litterära värmen, den ocensurerade framställningen av familj och vänner, och inte minst det utlämnande självföraktet. Knausgårds påverkan noteras dock endast i förbigående i de få recensioner det nämns.

⁹⁰ Lie, 2014

⁹¹ Stenberg, 2014

⁹² Lingebrant, 2014

⁹³ Åsbrink, 2014

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Abdul Hibombo, ”Yahya Hassan om Knausgård och religion”, SVT.se, publicerad, 2013-11-19

Knausgårds roman har dock fått genrebeteckningen autofiktion från förlaget, och detta skrivs bland annat ut på baksidestexten.

3.3.1 Moraliska läsningar

Mot bakgrund av Lenemarks resonemang, att moraliska bedömningar av självbiografiska texter beror på författarens kön och position inom det litterära fältet, och Nilssons definition av den identitetspolitiska lässtrategin, vill jag hävda att kategorin ”invandrarförfattare” öppnar för moraliska läsningar på ett liknande sätt som kategorin ”kvinna” gör. Detta kan ytterligare stärkas med hänvisning till kritiken som riktades mot Jonas Hassen Khemiri i recensionerna av *Ett öga rött*, där flertalet recensenter betraktade huvudpersonen Halims antisemitiska uttalanden som Khemiris egna åsikter, och dömde honom därefter.⁹⁷

I recensionerna av *YAHYA HASSAN* är den moraliska dimensionen ständigt närvarande, och på grund av upplösningen mellan dikt och person kan också författaren tillåtas att kritiseras. Det finns i nästan samtliga recensioner en konflikt mellan vikten av att denna historia berättas av just denna röst, och den politiska problematiken i att en person med muslimsk bakgrund kritiserar islam med ett rasistiskt och sexistiskt språk. Det blir alltså beskrivningarna, snarare än innehållet, som tolkas som problematiskt, eftersom Hassans ”verklighet” inte går att ifrågasätta: ”för blicken i diktsamlingen [...] är han definitivt ansvarig.”⁹⁸ Just detta språk reagerar kritikerna starkt på: ”det är en text som emellanåt är djupt stötande”⁹⁹; ”Det är både drabbande och obehaglig läsning, inte bara för skildringen av våldet inom familjen utan också för de sexistiska och rasistiska utbrotten”¹⁰⁰; ”[j]ag måste lägga ifrån mig boken flera gånger under läsningen för att kunna värja mig”.¹⁰¹ Här finns alltså en moralisk dimension, som intressant nog har tydliga gränser. Den grova kriminalitet som beskrivs ses som en naturlig konsekvens av hans fars våld och hans klasstillhörighet: ”[f]adersarvet bär han vidare med sina egna knytnävar”¹⁰²; ”Hassan [...] visar hur kriminalitet går i arv i dagens samhälle”.¹⁰³ Det patriarkala våldet blir omöjligt att separera från klass och etnicitetsförklaringen, de nämns ständigt i samma

⁹⁷ Trotzig, 2005, s. 113-116

⁹⁸ Athena Farrokhzad, ”Hans raseri hyllas av danska rasister”, *Aftonbladet*, 2014-01-22

⁹⁹ Landström, 2014

¹⁰⁰ Lingebrant, 2014

¹⁰¹ Lie, 2014

¹⁰² Lingebrant, 2014

¹⁰³ Landström, 2014

meningar: ”fadern slår och slår samtidigt som Al Jazira [sic] sänder från det sönderslagna Gaza”;¹⁰⁴ ”Hassan [beskriver] sin uppväxt i en familj där faderns brutala våld håller alla medlemmarna i skräck, där Allah dikterar varje beslut och öde, där marginalisering, kriminalitet och stigma blir varje förorts boendes [sic] vardag”.¹⁰⁵ Denna förklaring kan självklart ligga nära tillhands med tanke på hur texterna är skrivna. Det intressanta är självklarheten i hur förhållandena i ”en existens längst ner på samhällets bottenskikt” presenteras.¹⁰⁶

Den moraliska bedömningen sker på två nivåer: dels en kritik av språket/blicken, alltså ett fördömande av sexism och rasism där alla är överens (även om flera förskjuter sådana läsningar till andra), dels ett ställningstagande kring textens potentiella fara som gynnande en dansk rasistisk agenda. Debattartiklarna fokuserar på ansvarsnivån, medan recensionerna snarare fokuserar på blick/språk och beskrivning. Det är intressant eftersom denna blick samtidigt fungerar som en autenticitetsmarkör. Språk och beskrivning sammansmälter när flera recensenter menar att det som beskrivs inte kunnat skildras med samma styrka och äkthet om det vore formulerat på något annat sätt (undantaget är Athena Farrokhzad, vilket jag återkommer till). Språket kan dock inte benämnas som ”invandrardanska” utan problem, eftersom det förknippas med ett rasistiskt förhållningssätt. Eller som Olsson skriver: ”sakligheten [i *Långdikt*] bryts upp av oväntade digressioner eller en haltande syntax och upprepningar, som kanske simulerar en invandrares brustna tal (vad nu det är?), men som i realiteten är och blir bearbetad poesi.”¹⁰⁷

Det som är intressant i Yahya Hassans fall är att den moraliska bedömningen av texten blir omöjlig att skilja från personen. Yahya Hassans person anses i och med att han skriver självbiografiskt vara lika öppen för moralisk bedömning som texten. Gränsen suddas helt enkelt ut, och även information om författaren som inte har med texten att göra, främst hur han uppträtt medialt, anses viktiga för tolkningen. Detta stämmer väl in på Nilssons resonemang kring paratexters betydelse i den identitetspolitiska lässtrategin. Även för hans försvarare blir personen bakom texten oundgänglig för den moraliska bedömningen, vilket Lidija Praizovic bygger sin argumentation kring i sin första debattartikel i *Aftonbladet*:

¹⁰⁴ Stenberg, 2014

¹⁰⁵ Lie, 2014

¹⁰⁶ Prekopic, 2014

¹⁰⁷ Olsson, 2014

Men killen var typ 16 år när han skrev dikterna, han satt inte på universitetet/skrivarskolan/kulturredaktionen/litteraturfestivalen, utan hängde bland kriminella blattar i 'gettot', där en rå jargong råder som är långt ifrån rumsren i finrummen. Den världen skildrar han på dess egna språk och villkor.¹⁰⁸

3.2.2 Ansvarsdebatten

Den andra nivån av moralisk bedömning cirkulerar alltså kring huruvida Hassan är ansvarig för hur texten läses och används. Här går åsikterna isär bland kritikerna. Flertalet vill, på samma sätt som de förskjuter rasistiska läsningar på andra, distansera sig från frågan, oftast genom att i förbigående nämna att den orsakat ”infekterade debatter”.¹⁰⁹ Rasmus Landström i *ETC* vill helt ställa sig utanför: ”I Aftonbladet utspelade sig nyligen en debatt där det hävdades att Yahya Hassan dikter gynnar Dansk Folkeparti. Huruvida det är så vet jag inte.”¹¹⁰ En central text i denna debatt var poeten Athena Farrokhzads recension i *Aftonbladet* (22/01 2014). Recensionen inleds med orden ”[d]et finns erfarenheter jag inte kan skriva om här. Sådana som kretsar kring patriarkalt våld i en intim sfär. Det känns omöjligt att skildra dem inför en vit offentlighet. För mina förövare ser ut som jag”.¹¹¹ Farrokhzad bekräftar alltså det som Trotzig beskrivit: att hon, i egenskap av ”icke-vit författare”, blir rasifierad och bedömd enligt en annan värdeskala. Men hennes kontroversiella poäng är att detta begränsar hennes möjligheter att uttrycka sig, då hon inte vill berätta om sådant som kan bekräfta rasistiska fördomar. ”Fan, tänker jag. En ung poesidebudant med palestinsk bakgrund som anklagar den muslimska diasporan för hyckleri, misogyni och allmänt barbari, vilken skänk från ovan för Dansk Folkeparti.”¹¹² Athena Farrokhzad pekar med all önskvärd tydlighet på det som många andra kritiker försöker undvika, ställa sig utanför eller mot sin vilja tvingas ta ställning till: avsändarens betydelse för ett budskap. Hon menar till exempel att ”muslimer inte äger bilden av sig själva”, och att ”den danska offentligheten ljuger när de säger att de väntat på en röst från förorten. Att röster funnits i årtionden, men att ingen velat lyssna”.¹¹³

Farrokhzads text gränsar i utformningen till ett debattinlägg, ett stilbrott som följdes av flera andra, tydligast av Madon, Lie, Prekopic och Anders Johansson

¹⁰⁸ Lidija Praizovic, ”Blattar tystar blattar”, *Aftonbladet*, 2014-03-19

¹⁰⁹ Hallberg, 2014

¹¹⁰ Landström, 2014

¹¹¹ Farrokhzad, 2014

¹¹² Ibid.

¹¹³ Farrokhzad, 2014

(*Aftonbladet* 17/3-2014). Anders Johansson går om möjligt dessutom ännu längre och anlägger ett metaperspektiv på hela läsningen. Där de flesta recensenter väljer endast Farrokhzad som motpol redogör Johansson för ett antal olika läsningar och ställningstaganden som uppkommit i media och ger sin egen tolkning i relation till dessa.

En av replikerna Farrokhzad fick kom från Tor Billgren i *Sydsvenskan* (24/1 2014). Han ifrågasätter Farrokhzads mening att man bör hålla inne med historier som kan gynna rasistiska rörelser därför att man då låter dem få ”verklig makt över agendan”, ”[d]essutom måste man fråga sig hur erfarenheter som Hassans annars skulle komma fram”.¹¹⁴ Han går vidare med att ifrågasätta ”frågan om representation” och anser att trots att muslimska författare i Norden är i minoritet så bör inte det hindra publiceringen, och drar en parallell till Jean Genet, Fassbinder och William S Burroughs skildringar av homosexualitet. Billgren läser med andra ord *YAHYA HASSAN* som en identitetspolitisk skrift.

Sakine Madons recension/debattinlägg i *Expressen* (28/3-2014) har en annan typ av kritik mot Farrokhzad. Hon identifierar sig med den verklighet Hassan beskriver. En verklighet som ”finns där oavsett Farrokhzads, eller rasisters, önskebilder eller agendor”.¹¹⁵ Madon frikänner likt Praizovic Hassan från ansvar eftersom han är ung och från förorten. Madon tolkar dessutom Farrokhzads kritik av Hassans blick som en uppmaning till självrensning. Vesna Prekopic är inne på samma linje: ”vad skulle alternativet vara? Inte att tåga”.¹¹⁶ Helena Lie i *Skånes Fria* gör dock en liknande läsning som Farrokhzad: ”Yahya Hassan [har] all rätt till sin upplevelse och sin historia [...] Men jag tvivlar på metoden. En bör förvalta sin röst med omsorg, inte göda de krafter som vill förgöra en, men risken är att Hassan gör detta.”¹¹⁷

Hårdast går Lidija Praizovic ut mot Farrokhzad. Praizovic gör en uppdelning mellan ”medelklassblattar” och ”underklassblattar”, där de förra har stora mängder symboliskt kapital att röra sig med och de senare ”tenderar att bekräfta rasistiska och sexistiska stereotyper”.¹¹⁸ De rasifierade personer som berättar om problem inom deras egen grupp blir ofta straffade eftersom ”det råder en ’smutsig tvätt bär vi inte ut

¹¹⁴ Tor Billgren, ”Strunta i vad populister kan tänkas göra”, *Sydsvenskan*, 2014-01-24

¹¹⁵ Madon, 2014

¹¹⁶ Prekopic, 2014

¹¹⁷ Lie, 2014

¹¹⁸ Praizovic, 2014

i solen'-mentalitet i den antirasistiska kampen".¹¹⁹ Hon uppmanar blattar att "göra offentligheten och det svenska samhället till våra, prata om det vi behöver, utan hänsyn till den vita makten och den fisförnäma medelklassens dekorum".¹²⁰ Praizovic fick mothugg från flera håll, bland annat från Amanj Aziz som i *Aftonbladet* menade att både Praizovics och Hassans verklighetsbeskrivningar präglades av internaliserad rasism och att "[l]itteratur som författas av rasifierade brukar oftast uppmärksammas i Väst om den bekräftar fördomar om rasifierade".¹²¹ Även Sarra Anaya på antirasistiska plattformen Rummet kritiserar Praizovic för hennes homogenisering av den rasifierade underklassen och att hon försvarar en text som är både rasistisk och sexistisk: "[V]ilka är de underklassblattar man syftar på när man pratar om inomfamiljärt patriarkalt våld? Muslimerna, så klart, hedersvåldets gatekeepers, de som med sina kroppar och berättelser används som handelsvaror i det politiska och ekonomiska spelet."¹²² Anaya dementerar också att Hassans röst skulle vara unik och tar upp flertalet exempel på samtida svensk litteratur som behandlar "den smutsiga buken [sic]". En högst intressant iakttagelse med tanke på hur många av kritikerna som beskrivit Hassans poesi som radikalt nyskapande.

4.1 Slutdiskussion

Ett flertal komplexa frågor uppstår när man försöker analysera läsningarna av Yahya Hassans debutverk. En sådan är varför kritikerna inte reflekterar över Hassans ämnesval, vilket delvis tycks ha att göra med hur de uppfattar "invandrarlitteratur". Och om etnicitet upplevs som viktigare än klass för att förklara samtiden, kan det kasta ljus över varför recensenter fokuserar på Hassans islamkritik snarare än hans klassberättelser. Eller snarare kanske det är så att problemformuleringen, eventuellt även i hans egen text, blir ett likställande mellan religion/eticitet och patriarkalt våld, en föreställning som kan existera hos läsaren före läsningen. Avsändaren blir då i kraft av sin autenticitet, och oberoende av sin motvilja mot att representera en grupp, den som bekräftar en redan etablerad berättelse om barbari och icke-svensk/icke-dansk etnicitet.

¹¹⁹ Praizovic, 2014

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Amanj Aziz, "Hassans bok är inte facit", *Aftonbladet*, 2014-04-01

¹²² Sarra Anaya, "Replik på Lidija Praizovic 'Blattar tystar blattar'", Rummet.se, publicerad 2014-03-

De problem som Hassan beskriver, problem som uppstår i en socioekonomiskt svag samhällsgrupp, tolkas som en fråga om kulturella motsättningar, kanske ytterligare förstärkt av att han vänder sig till en medelklasspublik på ett språk som inte är sanktionerat i deras kretsar. Den verklighetssyn han står för och de, med Farrokhzads ord, förklaringsmodeller han använder, härleds ur ett misslyckat integrationsprojekt, där förloraren är invandraren som då representerar ett lägre värderat språk/bildning/normer/kultur/religion, vilket genererar självförakt – både för gruppen och individen. Svårigheten blir självklart att Hassan som ”invandrarförfattare” antas vilja tala gott om den grupp han representerar, eftersom identitetspolitiska lässtrategier uppmanar läsningar av ”invandrarlitteratur”, bland annat som ett krav på representation.

Nästa fråga handlar om fakta-/fiktionsgränsen. De flesta kritiker accepterar blint den verklighet som presenteras som verklig och faktisk, det är det ena problemet, vilket har att göra med att Hassan blir läst som ”invandrarförfattare”. Dessutom gör hans status som ”invandrarförfattare” att det han beskriver inte blir läst som en individuell berättelse utan som en representation av ett kollektivs erfarenheter, vilket också fungerar som ett bekräftande av fördomar. Vad som ytterligare problematiserar denna läsning är hans eget anspråk på att inte representera någon. Detta blir hans tydligaste kritik mot epitetet ”invandrarförfattare”. Hans önskan är att få sina erfarenheter betraktade som rent individuella, kanske eftersom hans åsikter går stick i stäv med de han förväntas ha som invandrare. Jag tror mycket av detta beror på att han skriver i en annan litterär tradition än den han jämförs med, en tradition som sätter det manliga jaget och dess lidande i centrum.

Det finns påfallande lite diskussion i det material jag hittat som rör skillnader mellan lyrik och prosa som framställningsmetod i självbiografier. Inte ens Lenemarks avhandling som jämför ett diktverk, Stig Larssons *Natta de mina* (1997), med prosatexter, Rydbergs *Den högsta kasten* och *Djävulsformeln*, tar upp eventuella distinktioner mellan genrerna, utan fokuserar på genus och position i det litterära fältet. Apropå stilen hos Larson skriver Lenemark endast följande:

[E]n traditionellt berättad självbiografi är *Natta de mina* inte. [...] Såväl till stil som form framstår *Natta de mina* som en hybrid. Vissa av texterna för tankarna till experimentell lyrik, andra är traditionellt berättade prosatexter med rak högermarginal, medan åter andra påminner om dramatik.¹²³

¹²³ Lenemark 2009, s. 130

Denna passage till trots benämns *Natta de mina* i övrigt konsekvent som en självbiografisk diktsamling i Lenemarks avhandling. Larssons explicita intention att skriva ”dålig poesi” är också den intressant.¹²⁴ Som den postmoderna avant garde-författare Larsson är, är hybriditet, omkastning av litterära värden och brott mot konventioner en del av hans projekt. Han hade under många år före utgivningen av *Natta de mina* dessutom förkastat självbiografier som en ovärdig gren av litteraturen. Det ”dåliga” kan alltså tänkas både syfta på tema och stil, men kanske också på kombinationen i att skriva självbiografiskt och lyrik. Många recensenter uppfattar *YAHYA HASSAN* som både ”bra” och ”dålig” poesi samtidigt. Åsikterna bland recensenter och debattörer spretar när det kommer till att bedöma den litterära kvaliteten. Många går helt enkelt snabbt förbi det i sina texter och koncentrerar sig på innehållet, bakgrunden, biografien och ansvarsdebatten.

Ska man då skilja mellan självbiografi i diktformat och självbiografiska dikter? En sådan distinktion fokuserar på författarens intention med texten: att antingen berätta sin historia i lyrisk form, eller att skriva lyrik utifrån sina erfarenheter. Larsson kan då tänkas göra det senare vilket också gäller för Hassan. Hassan blir dock läst som det förra på grund av sin status som ”invandrarförfattare”. Det skulle förklara varför recensenter har ”överseende” med den ”dåliga” poesin hos Yahya Hassan. Verket blir alltså inte läst som poesi, utan lyriken betraktas endast som ett formval, en retorisk stil, vilket återknyter till Trotzigs idé om att ”invandrarförfattare” blir lästa med andra glasögon, värderad efter en annan skala. Jag tror ändå att en sådan uppdelning är otjänlig av flera anledningar. Dels tenderar fokus på författarens intention att osynliggöra läsartolkningar, textens egna inneboende berättarmedel och egenskaper, samt de kontexter som påverkar både läsning och produktion. Dels är det alldeles uppenbart att vissa diktare obönhörligen läses självbiografiskt vare sig de vill eller inte, som exempelvis Sonja Åkesson, medan andra som skriver självbiografiskt anses skildra allmänmänskliga förhållanden. Uppdelningen blir alltså godtycklig.

Jag tror mycket av den uppmärksamhet Hassan fått beror på det felaktiga grundläggande antagandet att Yahya Hassans verklighetsanspråk är mindre problematiskt på grund av hans ”icke-danska/icke-svenska etnicitet”, eftersom, med

¹²⁴ Lenemark 2009, s. 136

Nilssons ord, ”enbart författare som själva är ’invandrare’ [antas] kunna ge en autentisk skildring av icke-svenska etniska kulturer och identiteter” vilket gör att ”invandrarlitteraturen” utifrån detta antagande ”konstrueras som en överlägsen källa till kunskap om det mångkulturella samhället”.¹²⁵

Jag tror identitetspolitikens roll i litteraturen ytterligare behöver undersökas och problematiseras. Vad denna uppsats förhoppningsvis demonstrerat är att identitetspolitiska läsningar är problematiska när de appliceras på icke-politiska skrifter av rasifierade författare. Det finns alltså en risk att identitetspolitiska läsningar skymmer problem som delvis beror på andra faktorer än brist på representation och erkännande. Samtidigt behöver marginaliserade grupper skaffa sig en gemensam identitetsgrund att kunna göra motstånd från, och här är litteraturen ett ypperligt medel. Identitetspolitik i sig är alltså inte entydigt problematiskt utan kan ha flera gynnande effekter. Problemet hör samman med att författare ur marginaliserade grupper tvingas representera sin grupp utåt, oavsett vilken typ av texter de skriver och om de har politiska intentioner. Detta är en diskussion och en problemformulering som inte är ny. Nilsson ägnar ett helt kapitel i sin avhandling åt att diskutera teoretiska distinktioner, en diskussion som jag önskar att jag hade utrymme att gå in djupare på här.

Vad skulle då kunna utgöra nästa steg i forskningen kring Yahya Hassan? Det kunde vara intressant att göra en textanalys av verket att ställa mot min analys av receptionen, och se ytterligare samband mellan den medialiserade bilden av Hassan och de tolkningar som gjorts av *YAHYA HASSAN*. Det finns trots allt ett levande samtal kring rasistiska strukturer i litteraturen och litteraturkritiken vilket gör att jag hoppas på en framtid med större medvetenhet hos kritiker, och kanske även en ökad bredd när det gäller vilken typ av verk som får utrymme i litteraturkritiken.

¹²⁵ Nilsson, 2010, s. 221

Källförteckning

Tryckta källor

- Aziz, Amanj, "Hassans bok är inte facit", *Aftonbladet*, 2014-04-01
- Billgren, Tor, "Strunta i vad populister kan tänkas göra", *Sydsvenskan*, 2014-01-24
- Eje Almkvist, Erik, "Yahya Hassans danska skalle", *Svenska Dagbladet*, 2014-03-09
- Farrokhzad, Athena, "Hans raseri hyllas av danska rasister", *Aftonbladet*, 2014-01-22
- Gill, Jo & Waters, Melanie, "Editorial", i *Poetry and Autobiography, Life Writing*, 6:1, (2009)
- Haake, Ragnar, "Magnus Nilsson; Den föreställda mångkulturen: klass och etnicitet i svensk samtidsprosa, 2010", i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2010:2, s.102-105
- Hallberg, Anna, "Yahya Hassan vidgar poesins rum", *Dagens Nyheter*, 2014-03-17
- Jankowska, Paulina, "Sverigeskildringar i samtida svenska romaner. Debatten om fenomenen och begreppen 'Invandrarlitteratur och Invandrarförfattare'", i *Acta Sueco-Polonica nr 16* (2010-11), s. 33-50
- Karlsson, Elise, "Rasistiska åsikter drar ner debatten", *Svenska Dagbladet*, 2014-02-07
- Larsson, Lisbeth, "Självbiografi, autofiktion, testimony, life writing", i *Tidskrift för genusvetenskap* nr 4 2010, s. 8
- Lenemark, Christian, *Sanna lögner. Carina Rydberg, Stig Larsson och författarens medialisering*, Möklinta: Gidlunds förlag, 2009
- Liljestrand, Jens, "Akutdebut", *Expressen*, 2013-10-31
- Lingebrant, Ann, "Jajamän, Yahya", *Helsingborgs Dagblad*, 2014-03-17
- Malm, Victor, "Akillens Vrede", *Sydsvenskan*, 2013-10-30
- Modan, Sakine, "Skriet från Danmark", *Expressen*, 2014-03-28
- Motturi, Aleksander, *Etnotism: en essä om mångkultur, tystnad och begäret efter mening*, Munkedal: Glänta Produktion, 2007
- Nilsson, Magnus, *Den föreställda mångfalden – klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Möklinta: Gidlunds förlag, 2010
- Olsson, Jesper, "Nytt språk för exilens villkor", *Svenska Dagbladet*, 2014-03-15
- Olsson, Karin, "Putsad fasad", *Expressen*, 2014-01-15
- Omar, Tarek, "Jeg er fucking vred på mina föräldres generation", *Politiken*,

2013-10-05

Pedersen, Jes Stein ”Poeten som satte Danmark i brand”, *Svenska Dagbladet*,

2014-01-11

Praizovic, Lidija, ”Blattar tystar blattar”, *Aftonbladet*, 2014-03-19

los Reyes et al., ”Kalla mörkret natt. Kön, klass, ras/etnicitet i det postkoloniala Sverige”, i *Maktens (o)lika förklädnader: kön klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Atlas Förlag, 2006

Simonsen, Kim, ”Magnus Nilsson: Den föreställda mångkulturen – Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa”, i *Edda* 2010:4, ss. 436-440

Stenbeck, Evelina, ”Politiska dikter som kräver eftertanke”, *Skånskan*, 2013-11-03

Stenberg, Bella, ”Yahya Hassan - Yahya Hassan”, *Göteborgsposten*, 2014-03-17

Trotzig, Astrid, ”Makten över prefixen”, i *Orientalism på svenska*, Moa Matthis (red.), Ordfront, Stockholm, 2005, s. 104-127

Ullberg, Sara, ”Yahya Hassan ångrar ingenting”, *Dagens Nyheter*, 2014-03-03

Wiman, Björn, ”Den 18-årige poeten blir hatad och hotad – och älskad”, *Dagens Nyheter*, 2013-12-15

Åsbrink, Elisabeth, ”Yahya Hassan: Jag är ansvarig för mina ord, inte för hur andra läser dem”, *Dagens Nyheter*, 2014-03-09

Internetkällor

Anaya, Sarra, ”Replik på Lidija Praizovics ‘Blattar tystar blattar’”, Rummet.se, publicerad 2014-03-24, <http://rummets.se/blog/replik-pa-lidija-praizovics-blattar-tystar-blattar/>

Hibombo, Abdul, ”Yahya Hassan om Knausgård och religion”, SVT.se, publicerad 2013-11-19, <http://www.svt.se/kultur/ya-ya-hassan>

Landström, Rasmus, ”Yahya Hassan gör en exceptionell debut”, ETC.se, publicerad 2014-03-14, <http://www.etc.se/kultur-noje/yahya-hassan-gor-en-exceptionell-debut>

Prekopic, Vesna, ”Yahya Hassan bekriagar oss med ord”, Litteraturmagazinet.se, publicerad 2014-03-16, <http://www.litteraturmagazinet.se/yahya-hassan/yahya-hassan/recension/vesna-prekopic>